

Praha 18. 5. 2010

17

Nově hlášené nemoci z povolání v roce 2009
Newly notified occupational diseases 2009

Souhrn

Aktuální informace podává přehled o počtu nově hlášených profesionálních onemocnění na území České republiky. Data pocházejí z Národního registru nemocí z povolání (NRNP), jehož je Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR správcem. Zpracovatelem hlášení do registru je Státní zdravotní ústav v Praze. Počet nově hlášených profesionálních onemocnění se oproti předchozímu roku snížil o 6,4 % na 1 313 případů, z toho se 1 245 případů týkalo nemocí z povolání a 68 případů ohrožení nemocí z povolání.

Summary

This Topical Information presents a survey of the numbers of newly reported occupational diseases in the Czech Republic. Data are issued from the National Register of Occupational Diseases. Its administrator is Institute of Health Information and Statistics of the CR. The executor of reports is the National Institute of Public Health in Prague. The number of newly reported occupational diseases declined compared with the preceding year by 6.4 % to 1 313 reported cases, from that were 1 245 cases of occupational disease and 68 cases of risk of occupational disease.

Po mírném nárůstu výskytu profesionálních onemocnění v letech 2007 až 2008 došlo v roce 2009 k poklesu počtu nově hlášených případů o 6,4 % na 1 313 případů, z toho se 1 245 případů týká nemocí z povolání (NzP) a 68 případů ohrožení nemocí z povolání. Více než 56 % případů bylo hlášeno u 606 mužů a zbývajících 44 % se týkalo 501 žen. Pokles výskytu NzP se výrazněji projevil u žen, u kterých dosáhl téměř 10 %. Vzhledem k výraznému snížení průměrného počtu nemocensky pojištěných osob (dále jen pojištěnci) o 7 % v roce 2009, vychází pokles intenzitních ukazatelů jako méně výrazný, a u mužů tak došlo dokonce k 5% nárůstu. Dohromady profesionální onemocnění postihla 1 107 osob, z toho u dvou mužů bylo hlášeno po 5 případech, u dalších tří mužů po 4 případech, tři onemocnění připadala na 14 osob a dva případy byly hlášeny u 161 osob. Po jednom případě zbývá na 927 osob. V průběhu roku 2009 bylo 13 případů infekčních NzP odhlášeno a ve dvou případech došlo k úmrtí v souvislosti s hlášenou NzP dýchacího ústrojí v témže roce.

Případy profesionálních onemocnění jsou kategorizovány dle Seznamu nemocí z povolání stanoveným nařízením vlády č. 290/1995 Sb., který je dále rozšířen dodatkovými evidenčními kódy. Seznam zahrnuje 6 základních kapitol NzP a je k dispozici také jako součást publikací „[Nemoci z povolání](#)“. Nejčastější byly v roce 2009 opět NzP způsobené fyzikálními faktory, zařazené v kapitole II. Seznamu NzP, s podílem 48 %, u kterých došlo k poklesu o více než 14 % na 593 případů. Pokles se také výrazněji projevil u kožních nemocí z povolání (kap. IV.), a to o čtvrtinu na 175 případů. Tuto obvykle druhou nejčastější skupinu NzP převýšily v počtu případů nemoci týkající se

dýchacího ústrojí a NzP infekčního či parazitárního původu. Počet případů NzP dýchacích cest, plic, pobříšnice a pohrudnice (kap. III.) po dlouhodobém poklesu vzrostl oproti předchozímu roku o třetinu na 239 nových hlášení. U parazitárních nemocí z povolání se zvyšuje výskyt od roku 2006, a to téměř o 40 % na 229 případů NzP. Pouze 7 případů bylo zaznamenáno u stále méně častých NzP způsobených chemickými látkami, což je o polovinu méně než v předchozím roce. Zbývající 2 případy poškození hlasivek způsobené ostatními faktory spadají do kapitoly VI.

Vzhledem k tomu, že vznik NzP určuje především charakter a prostředí vykonávané práce, projevují se výrazné rozdíly v zastoupení profesí dle pohlaví, odvětví ekonomických činností či regionů na intenzitě a struktuře výskytu NzP v členění podle těchto kategorií. Vzhledem k délce expozice a latence se však navíc projevují změny i v zastoupení těchto kategorií v čase. Zatímco dvě třetiny případů NzP způsobených fyzikálními faktory a NzP dýchací soustavy se týkají mužů, u žen se vyskytly tři čtvrtiny infekčních a parazitárních NzP a o třetinu více kožních NzP než u mužů.

V roce 2009 více než 55 % NzP vzniklo ve zpracovatelském průmyslu (CZ-NACE sekce C), dále 17 % v oblasti zdravotní či sociální péče (sekce Q) a 13 % při těžbě a dobývání surovin (sekce B). Téměř polovina (46 %) všech případů NzP byla zjištěna u kvalifikovaných dělníků, zpracovatelů, výrobců a opravářů (KZAM třída 7), další čtvrtina se týkala převážně montážních dělníků a obsluhy strojů a zařízení (třída 8) a 12 % bylo zjištěno převážně u zdravotních sester a ošetřovatelů, dále asistentů a některých technických pracovníků (třída 3). Ve zpracovatelském průmyslu se jednalo nejčastěji o zámečníky, brusiče, svářeče, montážní dělníky a obsluhu obráběcích strojů. Při těžbě a dobývání surovin nejčastěji vznikaly NzP u horníků v uhelných dolech. V oblasti zdravotní péče šlo převážně o zdravotní sestry a ostatní pečovatele či ošetřovatele.

Nejčastější fyzikální faktor způsobující vznik NzP představuje s podílem 56 % dlouhodobé nadměrné jednostranné zatížení (DNJZ), z toho se 28 procentních bodů týkalo onemocnění periferních nervů končetin charakteru úžinového syndromu (položka II.10 Seznamu NzP) a 27 procentních bodů onemocnění šlach, svalů nebo kloubů (II.9). U onemocnění periferních nervů (II.10) se jednalo převážně o ženy (61 %), průměrný věk činil 47 let a délka expozice rizikovému faktoru (noxa) 9,2 roku. U onemocnění II.9 mírně převažovaly též ženy (54 %), průměrný věk činil 48 let a délka expozice 11,8 let. Další 39 % případů činily NzP vzniklé v důsledku práce s vibrujícími nástroji, z toho se nejčastěji (161 případů) jednalo o postižení periferních nervů horních končetin (II.7) s podílem 91 % případů u mužů. Průměrný věk u této NzP dosáhl 49 let a délka expozice 12,7 roku. Fyzikální faktory byly příčinou NzP převážně u montážních dělníků ve výrobě motorových vozidel a elektrických zařízení, dále u zámečníků, brusičů, svářečů nebo montérů kovových konstrukcí či výrobků, ale také u sklářů. Nejvyšší výskyt NzP způsobených fyzikálními faktory vychází na pojištěnce v Moravskoslezském a Olomouckém kraji.

Druhou nejčastější skupinou nemocí z povolání se v roce 2009 se svým podílem 19 % stala onemocnění dýchací soustavy zařazené v kapitole III. Seznamu NzP s téměř 70 % převahou výskytu u mužů. Jednalo se především o pneumokoniózy způsobené prachem s obsahem volného krystalického oxidu křemičitého (položka III.1) s podílem 44 %, které se kromě jediného případu týkaly výhradně mužů. Z toho více než tři čtvrtiny (83 případů) představovaly pneumokoniózy uhlokopů (III.1.5–8), které se vyznačovaly průměrným věkem nemocných 48 let a délkou expozice průměrně 18,1 let. Nárůst případů byl rovněž zaznamenán u druhé nejčastější skupiny spadající mezi NzP dýchací soustavy, kterou představuje průduškové astma (20 %) s průměrnou délkou expozice 11,7 let a alergická onemocnění horních cest dýchacích (11 %) s expozicí 7,8 let. Vzhledem k tomu, že se tato onemocnění mohou u jedné osoby kombinovat a hlásit jako samostatné případy, jednalo se v součtu o 74 případů (III.10) hlášených dohromady u 45 žen a 19 mužů s průměrným věkem 43 let. Nejčastěji se jednalo o NzP způsobené moukou u zaměstnanců

v potravinářské výrobě a ve stravovacích zařízeních (26 případů), a to především u pekařů. Častý výskyt těchto NzP byl v důsledku působení výparů z lepidel a jiných chemických látek zaznamenán také u dělníků podílejících se na výrobě motorových vozidel (15 případů). Třetí významnou skupinou s podílem 15 % (36 případů) na všech NzP z kapitoly III. se staly nemoci dýchacího ústrojí způsobené prachem azbestu (III.2) s průměrným věkem 69 let a délkou expozice 20 let, z toho se 20 případů týkalo hyalinózy pohrudnice s poruchou plicních funkcí (III.2.b). Jednalo se nejčastěji o obsluhu strojů a ostatní dělníky ve výrobě žáruvzdorných a ostatních nekovových minerálních výrobků či vláknitých cementů. Dále bylo hlášeno 13 případů NzP rakoviny plic z radioaktivních látek (III.6) u mužů s průměrným věkem 75 let a průměrnou délkou expozice 15,5 let, které vznikly převážně u pracovníků v uranových dolech. NzP dýchací soustavy byly v přepočtu na pojištěnce opět nejčastěji hlášeny v Moravskoslezském, Středočeském a Plzeňském kraji.

Od roku 2006 postupně nabývají na významu v počtu nově hlášených případů přenosné a parazitární nemoci z povolání, které svým nárůstem o 40 % z 164 na 229 nově hlášených případů předstihly i skupinu kožních NzP. Jedná se o onemocnění zařazená v I. kapitole klasifikace MKN-10 nazvané „Některé infekční a parazitární nemoci“. Dle Seznamu nemocí z povolání jsou jednotlivá infekční onemocnění rozdělená do tří skupin na nemoci běžně přenosné z člověka na člověka (položka V.1) se 180 nově hlášenými případy NzP v roce 2009, dále jsou to nemoci přenosné ze zvířat na člověka buď přímo nebo prostřednictvím přenašečů (V.2) se 32 případy a nakonec tropické přenosné a parazitární nemoci (V.3) se 17 případy. Ve zmiňovaném období se projevil dvojnásobný nárůst u položky V.1. Zejména se jednalo o obvykle nejčastější infekční a parazitární NzP, a to o onemocnění svrabem (V.1.09) se 129 případy, což je 2,4 násobek oproti roku 2006. Tyto případy převažovaly z 87 % u žen s průměrným věkem 42 let a délka expozice u nich činila průměrně 7,8 let. Převážně se jednalo o zdravotní sestry (63 případů), dále o sanitáře, jiné pečovatele a pomocné ošetřovatele (51 případů). Z ostatních infekčních a parazitárních NzP v roce 2009 přesáhla hranici deseti případů virová hepatitida (V.1.01) s 16 případy a infekční konjunktivitida (V.1.21) se 14 případy. Ze skupiny nemocí přenosných ze zvířat, které převažovaly u mužů a v oblasti zemědělství, to byla dermatofytóza (V.2.01) s 12 případy a lymeská borrelióza (V.2.11) s 11 případy. Tropické NzP se týkaly kromě dvou případů výhradně mužů a nejčastěji se v 7 případech jednalo o askariózu (V.3.08), která až na jeden případ postihla vojáky na zahraničních misích. Přenosné a parazitární NzP se v roce 2009 nejvíce vyskytovaly u pojištěnců v krajích Jihočeském, Ústeckém a Vysočina.

V důsledku poklesu výskytu o pětinu z 233 na 175 případů oproti minulému roku došlo v četnosti případů u kožních NzP k posunu až na čtvrtou pozici. V roce 2009 se opět nejčastěji jednalo o ropné výrobky (položka IV.1.06), které se podílely na vzniku kožních NzP v 51 případech. Průměrný věk takto postižených osob byl u mužů 45 let a délka expozice 6,2 let a u žen 38 let s expozicí 1,9 roku. Převážně šlo o obsluhu kovoobráběcích strojů při výrobě kovových konstrukcí a kovodělných výrobků a také automobilů. Poté následovaly dermatózy z plastických hmot (IV.1.10, 39 případů) vzniklé převážně u obsluhy strojů ve zpracovatelském průmyslu. Pryž a gumárenské chemikálie (IV.1.11) se podílely na vzniku 29 případů v témže odvětví, ale také u zdravotnického personálu. Chrom a jeho sloučeniny (IV.1.07) byly příčinou NzP v 17 případech a časté byly také čistící a kosmetické přípravky či dezinfekční prostředky (IV.1.04 a 15) po 11 případech. V 16 případech NzP došlo ke kombinaci dvou a ve 4 případech dokonce tří výše zmiňovaných nox, proto je celkový úhrn výskytu nox vyšší (199 případů) než počet případů kožních NzP. Kožní NzP byly nejčastěji zjištěny v přepočtu na pojištěnce v Olomouckém, Zlínském a Pardubickém kraji.

V přepočtu na pojištěnce bylo v roce 2009 celkově nejvíce případů NzP hlášeno v Moravskoslezském, Olomouckém, Jihočeském a Plzeňském kraji. Nejméně naopak v Hl. m. Praze, Karlovarském a Jihomoravském kraji. Největší nárůst počtu případů NzP byl v roce 2009 oproti minulému roku zaznamenán v kraji Vysočina (28 %) a Olomouckém kraji (17 %). Výrazný pokles hlášených NzP naopak vykázaly kraje Karlovarský (63 %), Pardubický (28 %) a Plzeňský (20 %). Rozložení případů NzP dle krajů je prováděno na základě určení místa vykonávané práce, která vedla ke vzniku NzP. Podle určení místa expozice příslušné noxe, byly v roce 2009 hlášeny dva případy vzniklé při práci na více místech ČR a 17 případů v důsledku práce v zahraničí.

Kromě NzP bylo v roce 2009 dále hlášeno 43 případů ohrožení nemocí z povolání u mužů a 25 u žen. V těchto případech ještě nedošlo ke vzniku NzP, ale další výkon stejné práce za týchž pracovních podmínek by příslušné onemocnění přivodil. V naprosté většině případů se jednalo o NzP způsobené fyzikálními faktory s převažujícím postižením periferních nervů končetin a ve zbývajících třech případech šlo o ohrožení NzP způsobené chemickými látkami. Nejvíce ohroženou skupinou osob vznikem NzP v důsledku působení fyzikálních faktorů byla obsluha strojů a dělníci ve zpracovatelském průmyslu, a to především v odvětví výroby motorových vozidel, dále kovových konstrukcí a kovodělných výrobků a také ve výrobě kovů. Průměrný věk těchto zaměstnanců činil bezmála 48 let a délka expozice průměrně 9,1 roku. Častá jsou dále ohrožení v oblasti těžby uhlí u horníků v průměrném věku 45 let s délkou expozice 12,4 let. Počty hlášení ohrožení nemocí z povolání mají i přes pokles oproti předchozímu roku dlouhodobě vzestupnou tendenci, což může být vnímáno jako pozitivní trend v oblasti prevence vzniku nových případů NzP ze strany poskytovatelů zdravotní péče.

Na základě výše uvedených informací nelze nadále považovat trend výskytu nemocí z povolání jako dlouhodobě klesající, jak tomu bylo do roku 2006. Často dlouhá doba expozice, latence a následného zjištění a nahlášení onemocnění vyvolaného vykonávanou prací za podmínek vedoucích ke vzniku NzP však znesnadňuje jednoznačné zhodnocení krátkodobého vývoje výskytu NzP a ohrožení NzP. K tomu přispívá také fakt, že se každý případ NzP zařazuje do statistického zpracování až po ukončení řízení o jeho uznání. Do zpracování roku 2009 tak bylo dodatečně zařazeno 61 dříve hlášených případů. Pohled na trend vývoje dále komplikuje možnost vzniku a následného hlášení několika případů nemocí z povolání u jedné osoby v daném roce, a to i v případě, že se jedná o stejnou položku seznamu NzP, diagnózu MKN-10 nebo byla nemoc vyvolána stejným škodlivým faktorem (noxou). V případě potřeby podrobnějších informací k údajům a metodice jsou k dispozici [publikace](#) a [závazné pokyny](#) na internetových stránkách ÚZIS ČR a [SZÚ](#).

Vypracoval: Mgr. Jan Žofka

Hlášené nemoci z povolání podle pohlaví a příčin v ČR v roce 2009

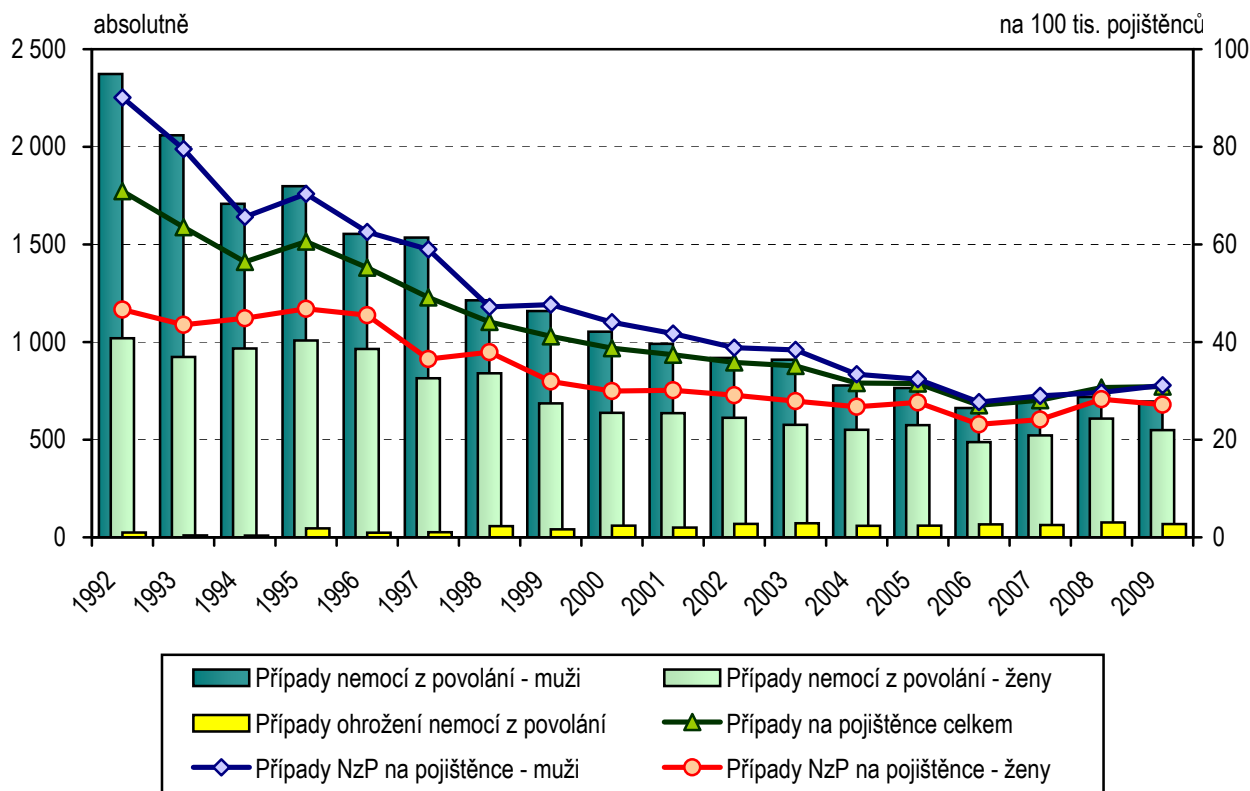
Nemoci z povolání (NzP)	Počet nově hlášených případů				Průměrný počet let	
	absolutně	na 100 000 pojištěnců ¹⁾			věku	expozice
		muži	ženy	celkem		
NzP způsobené chemickými látkami	7	0,3	-	0,2	40,9	6,9
NzP způsobené fyzikálními faktory	593	17,1	10,4	13,9	48,6	11,5
z toho: porucha sluchu způsobená hlukem (II.4)	22	1,0	-	0,5	55,1	20,3
nemoci z vibrací (II.6 - II.8)	230	9,5	0,9	5,4	48,6	11,8
nemoci z dlouhodobého nadměrného jednostranného zatížení (II.9 - II.12)	332	6,3	9,5	7,8	47,5	10,4
NzP týkající se dýchacích cest, plic, pohrudnice a pobřišnice	239	7,5	3,6	5,6	52,2	15,5
z toho: pneumokoniózy způsobené SiO ₂ (III.1)	106	4,7	0,0	2,5	50,1	17,9
rakovina plic z radioaktiv. látek (III.6)	13	0,6	-	0,3	74,6	15,5
astma bronchiální a alergická onemocnění horních cest dýchacích (III.10)	74	0,9	2,6	1,7	43,2	10,4
NzP kožní	175	3,4	5,0	4,1	40,4	4,2
NzP přenosné a parazitární	229	2,9	8,2	5,4	40,9	6,9
NzP způsobené ostatními faktory	2	-	0,1	0,0	50,5	23,0
Případy NzP celkem	1 245	31,2	27,2	29,3	46,7	10,4
Ohrožení nemocí z povolání	68	1,9	1,2	1,6	47,0	10,7
Profesionální onemocnění celkem	1 313	33,1	28,4	30,9	46,7	10,4
Osoby s hlášeným onemocněním	1 107	27,1	24,8	26,0	55,4	12,3

Hlášené nemoci z povolání podle pohlaví a místa vzniku v ČR v roce 2009

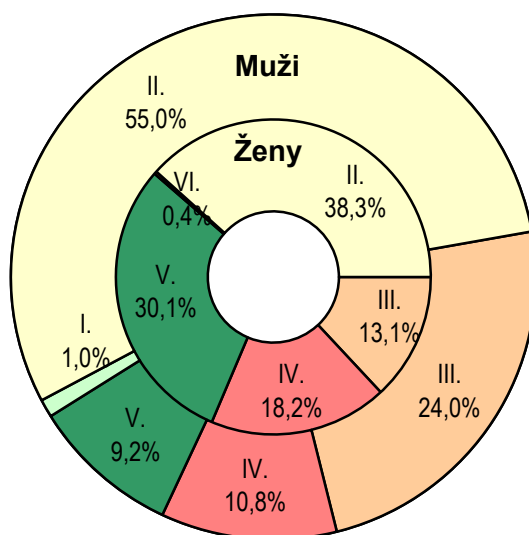
Kraj vzniku nemoci z povolání	Počet nově hlášených případů					
	absolutně			na 100 000 pojištěnců ¹⁾		
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem
Hl. město Praha	19	14	33	4,0	2,8	3,4
Středočeský kraj	78	55	133	34,8	29,5	32,4
Jihočeský kraj	55	69	124	43,6	63,3	52,7
Plzeňský kraj	54	47	101	46,1	47,0	46,5
Karlovarský kraj	9	4	13	18,6	9,0	14,0
Ústecký kraj	16	55	71	11,0	43,9	26,3
Liberecký kraj	9	28	37	11,8	41,9	25,8
Královéhradecký kraj	28	28	56	25,6	29,9	27,6
Pardubický kraj	41	28	69	40,7	31,0	36,1
Vysočina	36	32	68	37,3	40,9	38,9
Jihomoravský kraj	27	43	70	10,8	18,5	14,5
Olomoucký kraj	77	41	118	70,1	43,1	57,5
Zlínský kraj	15	29	44	12,7	29,0	20,2
Moravskoslezský kraj	215	74	289	90,1	36,6	65,5
ČR kraj neurčen	2	-	2	0,1	-	0,0
Zahraničí	15	2	17	0,7	0,1	0,4
Česká republika celkem	696	549	1 245	31,2	27,2	29,3

¹⁾ Nemocensky pojištěné osoby ve smyslu zákona 187/2006 Sb.

Vývoj hlášených nemocí z povolání v letech 1992–2009

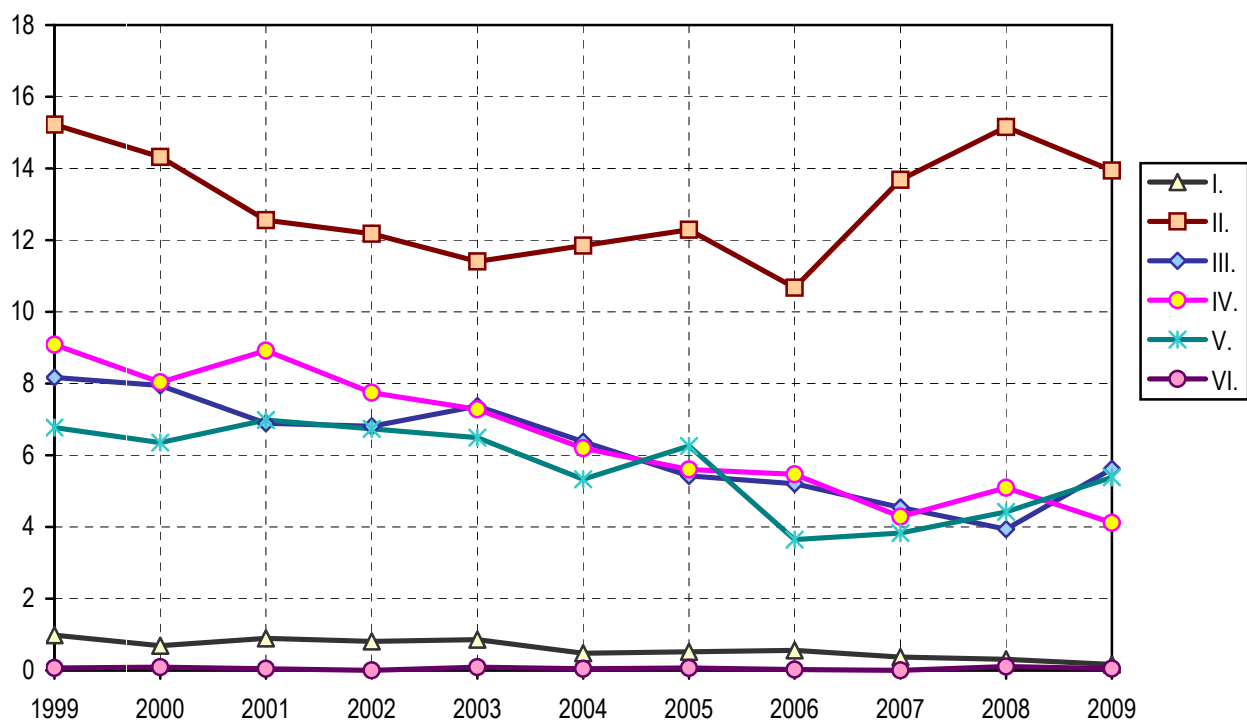

Struktura hlášených nemocí z povolání podle pohlaví a kapitol seznamu NzP v roce 2009

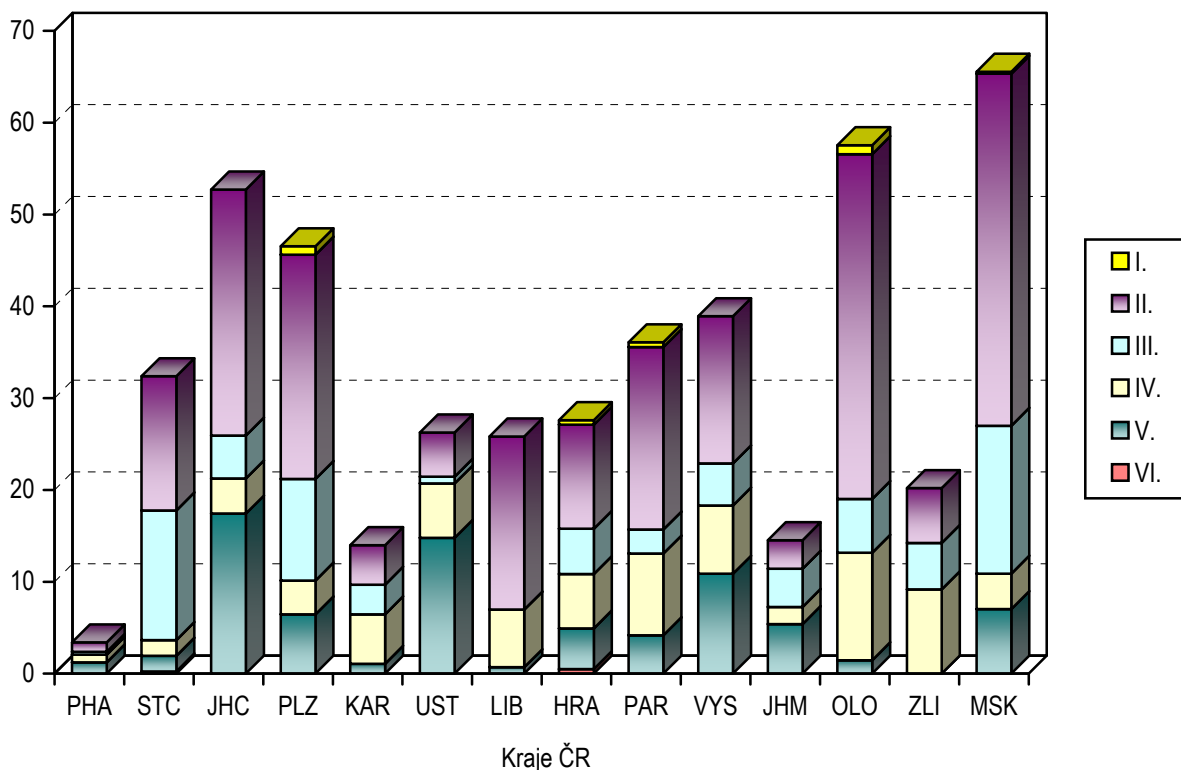
- I. Nemoci z povolání způsobené chemickými látkami
- II. Nemoci z povolání způsobené fyzikálními faktory
- III. Nemoci z povolání týkající se dýchacích cest, plic, pohrudnice a pobřišnice
- IV. Nemoci z povolání kožní
- V. Nemoci z povolání přenosné a parazitární
- VI. Nemoci z povolání způsobené ostatními faktory a činiteli

Vývoj hlášených nemocí z povolání podle kapitol NzP na 100 tisíc pojištěnců v letech 1999–2009

Poznámka: Názvy kapitol NzP na straně 6.

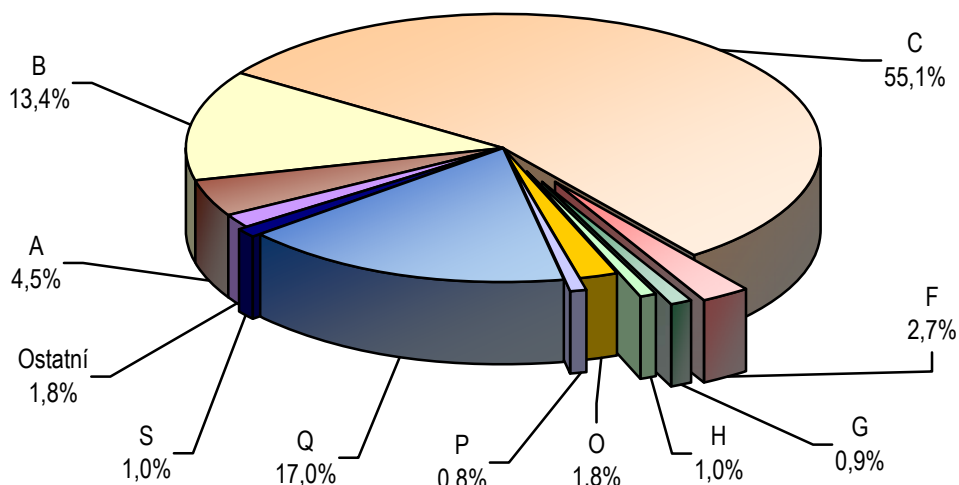
Počet hlášených nemocí z povolání podle kapitol NzP na 100 tisíc pojištěnců v krajích ČR v roce 2009

Poznámka: Názvy kapitol NzP na straně 6.

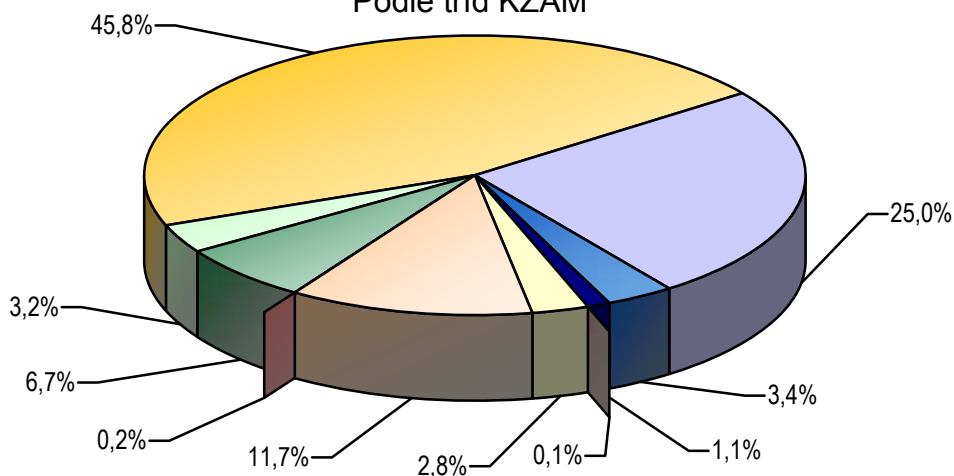
Struktura hlášených nemocí z povolání v roce 2009

Podle sekcí CZ-NACE

A Zemědělství, lesnictví a rybářství	I Ubytování, stravování a pohostinství
B Těžba a dobývání	M Profesní, vědecké a technické činnosti
C Zpracovatelský průmysl	N Administrativní a podpůrné činnosti
E Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi	O Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení
F Stavebnictví	P Vzdělávání
G Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	Q Zdravotní a sociální péče
H Doprava a skladování	R Kulturní, zábavní a rekreační činnosti
	S Ostatní činnosti

Podle tříd KZAM

■ Zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci
■ Vědečtí a odborní duševní pracovníci
■ Techničtí, zdravotničtí, pedagogičtí pracovníci a pracovníci v příbuzných oborech
■ Nižší administrativní pracovníci (úředníci)
■ Provozní pracovníci ve službách a obchodě
■ Kvalifikovaní dělníci v zemědělství, lesnictví a v příbuzných oborech (kromě obsluhy strojů)
■ Řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé, opraváři (kromě obsluhy strojů a zařízení)
■ Obsluha strojů a zařízení
■ Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci
■ Příslušníci armády